

УДК 343.97:630(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.70>

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Ступник Я.В.,*кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права
та правоохоронної діяльності**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0000-0001-8024-9735

e-mail: yaroslav.stupnik@uzhnu.edu.ua

Ступник Я.В. Заходи протидії злочинності у сфері лісового господарства в Україні: кримінологічний аналіз.

Стаття присвячена комплексному кримінологічному аналізу заходів протидії злочинності у сфері лісового господарства України. Стаття присвячена комплексному кримінологічному аналізу заходів протидії злочинності у сфері лісового господарства України в сучасних умовах соціально-економічних перетворень та реформування правоохоронної системи. Визначено сучасний стан і детермінанти лісової злочинності, яка характеризується корисливою мотивацією, органічним зв'язком з корупцією та організованою злочинністю. Досліджено кількісні та якісні показники злочинності у цій сфері, виявлено регіональні особливості її поширення та латентний характер значної частини правопорушень. Встановлено, що лісова злочинність нерідко функціонує як складова організованих злочинних угруповань, що суттєво ускладнює її виявлення та документування.

Систематизовано кримінально-правові заходи охорони лісових ресурсів, з'ясовано прогалини й суперечності законодавства у цій сфері. Проведено порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду криміналізації посягань на лісові ресурси, виявлено переваги та недоліки чинної системи кримінально-правової охорони. Розкрито змістовне наповнення загально-соціальних і спеціально-кримінологічних заходів запобігання лісовій злочинності, організаційно-управлінських та міжнародно-правових інструментів у цій сфері. За результатами дослідження сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази та практики правозастосування у сфері охорони лісових ресурсів. Запропоновано комплекс організаційних, правових і технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності виявлення, розслідування та судового розгляду справ про злочини у лісовій галузі. Зокрема, обґрунтовано необхідність впровадження сучасних технологій моніторингу лісових масивів, посилення міжвідомчої координації та удосконалення системи підготовки спеціалізованих правоохоронних кадрів.

Ключові слова: лісова злочинність; незаконна порубка лісу; протидія злочинності; кримінально-правова охорона; спеціально-кримінологічне запобігання.

Stupnyk Y.V. Measures to combat crime in the forestry sector in Ukraine: criminological analysis.

The article is devoted to a comprehensive criminological analysis of measures to combat crime in the forestry sector of Ukraine. The article is devoted to a comprehensive criminological analysis of measures to combat crime in the forestry sector of Ukraine in the modern conditions of socio-economic transformations and reform of the law enforcement system. The current state and determinants of forest crime, which is characterized by self-interested motivation, an organic connection with corruption and organized crime, are determined. The quantitative and qualitative indicators of crime in this area are studied, the regional features of its spread and the latent nature of a significant part of offenses are revealed. It is established that forest crime often functions as a component of organized criminal groups, which significantly complicates its detection and documentation.

Criminal law measures for the protection of forest resources are systematized, gaps and contradictions in legislation in this area are clarified. A comparative legal analysis of domestic and foreign experience in criminalizing encroachments on forest resources was conducted, and the advantages and disadvantages of the current system of criminal law protection were identified. The substantive content of general social and special criminological measures to prevent forest crime, organizational and managerial and international legal instruments in this area were revealed. Based on the results of the study, specific

proposals were formulated to improve the legislative framework and law enforcement practice in the field of forest resource protection. A set of organizational, legal and technical measures aimed at increasing the efficiency of detecting, investigating and prosecuting cases of crimes in the forest sector was proposed. In particular, the need to introduce modern technologies for monitoring forest areas, strengthening interdepartmental coordination and improving the system for training specialized law enforcement personnel was substantiated.

Key words: forest crime; illegal logging; combating crime; criminal law protection; special criminological prevention.

Постановка проблеми. В епоху демократичних змін, що відбуваються в Україні, забезпечення національної безпеки держави набуває особливої актуальності. Ключову роль у цьому процесі відіграють розробка та впровадження правових і організаційно-управлінських механізмів боротьби зі злочинністю, а також реалізація системи заходів, орієнтованих на зниження рівня злочинності до суспільно прийнятних показників та зменшення шкоди від вчинених злочинів.

Вагомим чинником обструкції лісових масивів в Україні та світі лишається злочинність у сфері лісового господарства. Величезні обсяги незаконних порубок лісу, кримінальна логістика, корупція, яка забезпечує злочинні промисли робить із так званої «лісової злочинності» проблему глобального масштабу, протидія якій набуває політичного, економічного, вітального значення як для нашої країни, так і в цілому для людської спільноти у планетарному вимірі. Саме тому усебічне дослідження сутності, феномену злочинності у сфері лісового господарства, а також розробка адекватних і достатніх, стратегічних і тактичних заходів протидії їй відтворенню у глобальній, міжнародній кооперації є важливою задачею сьогодення і на перспективу. Стійкість і масштабність окреслених злочинних явищ засвідчують їхню вкорінену соціальну детермінацію, подолання якої потребує системного наукового осмислення.

Стан опрацювання проблематики. Питання протидії злочинності в різні часи ставали фокусом уваги таких вчених як О.М. Бандурка, О.М. Джужа, В.П. Ємельянов, А.Е. Жалінський, О.О. Житний, О.М. Литвинов, В.К. Матвійчук, О.В. Мельник, І.І. Митрофанов, В.О. Навроцький, Ю.В. Орлов, А.М. Притула, П.Л. Фріс, В.Б. Харченко, І.О. Харь, А. М. Шульга та іншими. Водночас комплексний аналіз системи заходів протидії лісовій злочинності з урахуванням умов воєнного стану, євроінтеграційних вимог та нових організаційних схем злочинності досі залишається прогалиною в науці.

Метою статті є комплексний кримінологічний аналіз заходів протидії злочинності у сфері лісового господарства в Україні та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Концепція запобіжної діяльності та операційний дискурс Інтерполу передбачає використання категорії «лісова злочинність» («forestry crime»). Під нею зазвичай розуміється злочинна діяльність (що здійснюється всупереч національному чи міжнародному законодавству) у лісовій галузі, яка охоплює весь ланцюг поставок: від заготівлі (незаконна рубка) та транспортування до переробки, продажу, торгівлі (перепродажу), імпорту та експорту, включаючи підробку документів (службове підроблення), корупцію та відмивання коштів. Дещо ширшим поняття «лісова злочинність» послуговують й аналітики Світового банку, вивчаючи зі свого боку криміногенні ризики на світові ринки деревини і не тільки. Цей вид злочинності, з їх точки зору, складається з незаконної порубки, незаконного зайняття земель лісового фонду, підпалів лісів, браконьєрства щодо об'єктів дикої природи, посягання на державні та приватні ліси, корупції.

Як можна бачити, категорія «лісова злочинність» характеризується досить широким обсягом, що в цілому відповідає тому розумінню лісового господарства, яке нами сформовано вище, змісту основних його компонентів. Цей обсяг включає і кримінальні форми безпосередньої експлуатації лісу, в тому числі й відповідний сегмент незаконного полювання (об'єкти тваринного світу у складі лісової екосистеми, елемент лісових ресурсів – у логіці Лісового кодексу України, та благо Природи – у логіці юснатуралізму), і забезпечувальну, і паразитарну кримінальну активність (зокрема, корупцію). У зв'язку з цим варто використовувати терміни «лісова злочинність» та «злочинність у сфері лісового господарства» як ідентичні, взаємозамінні [1, с. 598].

Лісова злочинність є самостійним різновидом злочинності у сфері природокористування. Як зазначає В.А. Новик, її відмінною рисою є поєднання корисливої спрямованості з ознаками злочинів проти довкілля, що визначає специфіку кримінологічних характеристик і заходів запобігання [5, с. 102].

У структурному відношенні злочинність у сфері лісового господарства охоплює кілька груп діянь: незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу (ст. 246 КК України); знищення або пошкодження лісових масивів (ст. 245 КК України); службові зловживання посадовців лісового господарства (ст. ст. 364, 365, 366 КК України); контрабанда деревини; корупційні

правопорушення, безпосередньо пов'язані з лісозаготівлею; легалізація (відмивання) доходів від незаконного лісозаготівництва (ст. 209 КК України). Аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора України свідчить про стійке відтворення злочинності у цій сфері попри певне коливання кількісних показників: у 2020–2022 роках зберігалася тенденція до зростання кількості кримінальних проваджень за злочинами проти довкілля [9, с. 108–109].

Рівень латентності лісової злочинності традиційно є надзвичайно високим, значна частина незаконних рубок не документується через відсутність постійного лісового нагляду і корупційні зв'язки злочинців з посадовцями. За оцінками дослідників, латентна злочинність у сфері природокористування перевищує офіційно зафіксовану від десяти до двадцяти разів [6, с. 53].

Особливістю сучасного стану лісової злочинності є її стійкий зв'язок з організованими злочинними угрупованнями. Р.М. Олійничук зазначає, що незаконна порубка в організованих формах передбачає складну ланцюгову структуру: від осіб, що безпосередньо вчиняють рубку, до посередників, транспортувальників, збувачів і корумпованих посадовців, які забезпечують прикриття [3, с. 86].

Кримінологічна теорія розглядає детермінацію злочинності як систему причин і умов, що породжують і відтворюють злочинні прояви. У сфері лісового господарства ця система є багаторівневою. В.В. Голіна та Б.М. Головкін наголошують, що кримінологічна наука розрізняє причини та умови злочинності як на загально-соціальному, так і на індивідуальному рівнях, що вимагає відповідної диференціації заходів запобіжного впливу [6, с. 72–78].

На рівні соціально-економічної детермінації незаконна порубка є передусім злочином із корисливим мотивом: в умовах низького рівня добробуту населення лісових регіонів, обмеженості альтернативних джерел доходу та відносно незначного ризику реального покарання незаконні рубки набувають привабливості злочинного промислу. Дослідження мотиваційної структури злочинної поведінки у сфері лісового господарства засвідчує домінування корисливого мотиву, поряд з яким фіксуються мотиви задоволення власних потреб у деревині [11, с. 576].

Корупційна детермінація лісової злочинності є особливо деструктивною. Базельський інститут управління у доповіді «Як корупція загрожує лісам України» наголошує: корупція є системоутворюючим чинником незаконних рубок, що проявляється на всіх рівнях — від дрібного хабарництва лісника до системних схем надання незаконних дозволів вищими посадовцями та блокування кримінальних проваджень [12, с. 7–9]. Виявлено численні випадки видачі лісорубних квитків із порушенням вимог законодавства, у тому числі за ділянки, не призначені для рубки, або поза встановленими строками.

Б.М. Головкін у контексті дослідження корисливої злочинності підкреслює: системна корупція, що проникла в управлінські структури галузі, є одним із найскладніших для подолання детермінантів злочинності [13, с. 218–223].

Серед умов, що сприяють лісовій злочинності, важливе місце займають і недоліки законодавчого регулювання: відсутність у примітці до ст. 246 КК України чіткого визначення поняття «порубка лісу» і критеріїв «істотної шкоди»; суперечності між ст. 246 та ст. ст. 185, 191 КК при кваліфікації дій щодо незаконно зрубаної деревини; неврегульованість порядку перевезення та переробки незаконно зрубаного лісу [5, с. 104]. Інституційна модель управління лісовим господарством, за якої Державне агентство лісових ресурсів України одночасно виконує регуляторні та господарські функції, є структурним генератором конфлікту інтересів і корупції [12, с. 12–14].

Кримінально-правова охорона лісових ресурсів є базовим елементом системи протидії злочинності у цій сфері. Її нормативну основу становить розділ VIII КК України «Кримінальні правопорушення проти довкілля» [14, с. 83–84]. Центральне місце у цій системі належить ст. 246 КК України, яка неодноразово зазнавала законодавчих змін. Чинна редакція норми охоплює незаконну порубку дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, а також їх перевезення, зберігання та збут за умови заповідання «істотної шкоди». Виняток становить вчинення зазначених дій у заповідниках або на об'єктах природно-заповідного фонду, де вже сам факт вчинення діяння є достатньою підставою для кримінальної відповідальності.

Центральною теоретичною проблемою кваліфікації злочинів за ст. 246 КК є поняття «істотна шкода». О. О. Дудоров, Р.О. Мовчан і Є.О. Письменський у ґрунтовному дослідженні 2022 року аналізують ретроспективний розвиток цієї ознаки та констатують відсутність у законі чіткого нормативного критерію, що породжує принципово різне тлумачення на практиці і, як наслідок, необґрунтовані виправдувальні вироки або закриття проваджень [4, с. 88–92]. Автори пропонують закріпити конкретний грошовий еквівалент «істотної шкоди» у примітці до ст. 246 КК [4, с. 109].

М.В. Сокол та О.Л. Старко вказують, що чинна редакція норми, яка включила до об'єктивної сторони злочину перевезення, зберігання і збут, розширила межі криміналізації, однак не вирішила питання кваліфікації за сукупністю злочинів із нормами про злочини проти власності [2, с. 745].

Р.О. Мовчан, аналізуючи прогалини у законодавстві про кримінальну відповідальність за контрабанду деревини, констатує, що нинішня редакція відповідних норм не охоплює нових схем злочинної діяльності, зокрема вивезення деревини під виглядом відходів деревообробки або помилкового декларування виду продукції [15, с. 265].

Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства охоплює поряд із кримінальною та адміністративною ще й цивільно-правову і дисциплінарну відповідальність, однак комплексна узгодженість різних видів відповідальності у правозастосуванні залишається недостатньою [16, с. 112].

Систему заходів запобігання злочинності у сфері лісового господарства слід будувати відповідно до фундаментальних положень кримінологічної доктрини.

В.В. Голіна визначає запобігання злочинності як систему різнорівневих і різнорідних заходів держави і суспільства, спрямованих на усунення або нейтралізацію причин та умов злочинності, наголошуючи на пріоритеті превентивної складової над реактивною [17, с. 18–25].

А.П. Закалюк у «Курсі сучасної української кримінології» обґрунтовує поліаспектність запобігання: воно має охоплювати соціально-економічну, правову, організаційно-управлінську та інформаційно-виховну складові [7, с. 217–219].

Стосовно лісової злочинності, що детермінується системою взаємопов'язаних чинників, цей підхід означає необхідність синхронного запровадження заходів різної природи, які взаємно доповнюють і підсилюють один одного.

Загально-соціальне запобігання лісовій злочинності передбачає вирішення широкого кола соціальних проблем, що формують криміногенну ситуацію у лісових регіонах: подолання соціально-економічної нерівності, розвиток легальної зайнятості у лісовій галузі та суміжних виробництвах, підвищення доступності соціальних послуг для мешканців сільських і лісових громад, стимулювання малого та середнього бізнесу у деревообробній сфері. Важливим напрямом є правове виховання населення, підвищення рівня правосвідомості щодо наслідків незаконних рубок для стану навколишнього середовища і майбутніх поколінь.

О.М. Джужа, В.В. Василевич і В.В. Черней підкреслюють, що злочинність у цілому і у сфері природокористування зокрема відтворює себе в умовах низької довіри громадян до правоохоронних і судових органів, низького рівня соціальної відповідальності бізнесу та слабкості механізмів громадського контролю [8, с. 394–396]. Зміцнення цих підвалин є необхідною умовою ефективності будь-яких спеціальних заходів.

Спеціально-кримінологічне запобігання охоплює заходи, безпосередньо спрямовані на усунення або нейтралізацію конкретних детермінантів лісової злочинності. В.А. Новик систематизує суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері лісового фонду: головним серед них є Державна лісова охорона зі статусом правоохоронного органу, наділена повноваженнями з контролю, виявлення та припинення правопорушень безпосередньо у лісових масивах. Водночас низьке матеріально-технічне забезпечення, значне кадрове навантаження і задокументована причетність частини співробітників до корупційних схем суттєво знижують ефективність її діяльності, а недостатня координація між множинними суб'єктами запобігання є самостійною умовою, що сприяє злочинності [5, с. 103–105].

Удосконалення системи обліку та відстеження деревини є одним із найбільш ефективних спеціальних заходів запобігання. Традиційна паперова система лісорубних квитків виявилася надзвичайно вразливою до підробок і маніпуляцій; впровадження електронного обліку лише частково розв'язало цю проблему, оскільки злочинні угруповання швидко адаптуються до нових контрольних механізмів і знаходять способи їх обходу [12, с. 16–18]. Перспективним напрямом є впровадження технологій дистанційного моніторингу лісових масивів із використанням супутникових систем спостереження та безпілотних літальних апаратів для оперативного документування незаконних рубок. Досвід країн ЄС засвідчує: поєднання технологічного моніторингу з традиційними патрулями лісової охорони скорочує кількість незаконних рубок у пілотних районах на 30–40 %. Важливою складовою спеціального запобігання є взаємодія правоохоронних органів з громадськими організаціями та медіа: журналісти-розслідувачі й екологічні активісти здійснюють незалежний моніторинг незаконних рубок, документують факти зловживань і суттєво доповнюють можливості державних органів.

Ефективне запобігання лісовій злочинності неможливе без структурного реформування системи управління галуззю. Головною системною проблемою є суміщення в одному органі – Державному агентстві лісових ресурсів України – регуляторних, контрольних і господарських функцій, що є об'єктивним генератором конфлікту інтересів і корупції. Базельський інститут управління рекомендує розмежувати ці функції, передавши регуляторні та контрольні повноваження до незалежного органу [12, с. 23–25].

Антикорупційна складова управлінських реформ передбачає обов'язкове декларування майна і доходів для всіх категорій посадовців лісового господарства, впровадження електронних аукціонів для продажу деревини, а також проведення регулярних антикорупційних перевірок [18, с. 34–38].

Б.М. Головкін, досліджуючи правові основи запобігання корупції, підкреслює: інституційні механізми контролю мають бути не лише задекларовані, а й реально функціонувати з незалежним аудитом та можливістю оскарження [21, с. 47–50].

Ефективне розслідування злочинів у сфері лісового господарства вимагає чіткого розподілу компетенцій між правоохоронними органами. Незважаючи на наявність розгалуженої системи правоохоронних органів, їхня взаємодія у сфері протидії лісовій злочинності залишається недостатньо ефективною. В.А. Новик констатує, що різна кваліфікація органами досудового розслідування протиправних дій підозрюваних є однією з ключових причин низького відсотка обвинувальних вироків у справах про незаконні рубки [5, с. 104].

Р.М. Олійничук, аналізуючи значення судово-економічних і трасологічних експертиз, констатує відсутність спеціалізованих судових експертів у галузі лісового господарства та низьку якість наявних методик оцінки шкоди, що знижують доказову цінність висновків і ускладнюють підтримання обвинувачення у суді [3, с. 108-110]. Окрема проблема – надзвичайно тривалі строки судового розгляду у справах про лісові злочини, що фактично відтерміновує відповідальність і підриває превентивний ефект кримінального закону.

Транснаціональний характер лісової злочинності й євроінтеграційний курс України зумовлюють необхідність розгляду міжнародно-правових заходів протидії як самостійного елемента системи. Регламент ЄС щодо деревини (EUTR) зобов'язує операторів, які вперше виводять деревину на ринок ЄС, доводити її легальне походження. З 2024 року набуло чинності більш жорстке Положення ЄС про знеліснення (EUDR), що вимагає від імпортерів підтвердження відсутності зв'язку продукції з вирубкою лісів: без відповідності цим стандартам доступ українських операторів на ринок ЄС може бути обмежений. Представники відділу екологічної безпеки Інтерполу підкреслюють, що ефективність міжнародної правоохоронної взаємодії значною мірою визначається якістю внутрішніх систем обліку і відстеження деревини – без них неможливо відстежити рух нелегальної продукції через кордон і встановити реальних бенефіціарів злочинної діяльності [9]. Результати аналізу прогалин у системі протидії лісовій злочинності в Україні в рамках Ініціативи ЄС засвідчили: серед ключових слабкостей – неповноцінна система відстеження деревини, недостатня міжвідомча координація і низький рівень корпоративної відповідальності деревообробних підприємств [19, с. 18–21].

Проведений аналіз дозволяє виокремити найбільш гострі системні проблеми. Перша і найбільш значуща – системна корупція у лісовому секторі, що пронизує весь управлінський ланцюг. О.М. Джужа справедливо зауважує, що корупція у природоресурсній сфері є не просто умовою злочинності, а одним із її першопричин [8, с. 398], а тому протидія лісовій злочинності без паралельної антикорупційної реформи управління галуззю приречена на неефективність.

Друга проблема – недосконалість кримінального законодавства у частині визначення ключових понять: відсутність нормативного закріплення поняття «порубка лісу» та конкретного грошового еквівалента «істотної шкоди» призводить до суперечливої судової практики та безпідставного закриття кримінальних проваджень; доцільним видається також введення самостійного складу злочину для кваліфікованих форм незаконних санітарних рубок, що наразі формально маскуються під законну діяльність.

Третя проблема – інституційна слабкість органів розслідування: відсутність спеціалізованих підрозділів і відповідно підготовленого персоналу, брак методичного забезпечення, недостатній розвиток судово-лісого господарської експертизи [20, с. 86–88].

Четверта проблема пов'язана з умовами воєнного стану. Переорієнтація правоохоронних ресурсів на потреби оборони, обмеження доступу до лісових масивів у прифронтових зонах і загальна нестабільність соціально-економічної ситуації сприяли активізації тінювих схем у лісовій сфері [11, с. 578].

П'ята проблема – низька ефективність цивільно-правового відшкодування шкоди. Навіть у випадках обвинувального вироку реальне відшкодування заподіяних лісам збитків відбувається вкрай рідко через тривалість судових процедур і відсутність у засуджених майна для стягнення [16, с. 113].

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо на ключових результатах дослідження. Лісова злочинність є самостійним різновидом злочинності у сфері природокористування, що характеризується стійкою корисливою мотивацією, надзвичайно високим рівнем латентності, тісним зв'язком із корупцією та організованою злочинністю, а також транснаціональним виміром, зумовленим значними обсягами нелегального експорту деревини. Чинне кримінальне законодавство у сфері охорони лі-

сових ресурсів потребує системного вдосконалення, насамперед у частині нормативного визначення ключових понять і усунення прогалин у криміналізації окремих форм протиправної діяльності. Першочерговими превентивними заходами є структурна реформа Держлісагентства, впровадження прозорого електронного обліку деревини, застосування технологій дистанційного моніторингу лісових масивів, а також підготовка спеціалізованих слідчих і розробка відповідного методичного забезпечення. Міжнародно-правовий вимір протидії набуває дедалі більшого значення в контексті євроінтеграції, зокрема щодо виконання вимог EUTR і EUDR, поглиблення співробітництва з Інтерполом і Євролом, імплементація Директиви ЄС про кримінально-правову охорону довкілля є не лише формальними зобов'язаннями, а й дієвими інструментами формування ефективної системи протидії транснаціональній лісовій злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орлов Ю.В., Ступник Я.В. «Лісова злочинність» як кримінологічний феномен: поняття, ознаки, закономірності відтворення. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. №1 (31). С. 597-618. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/183>
2. Сокол М.В., Старко О.Л. Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу: кримінально-правова характеристика складу екологічного правопорушення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 744-751 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/313164>
3. Олійничук Р., Канюка В. Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу та його експертне забезпечення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 1. С. 107-112. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1343>
4. Дудоров О.О., Мовчан Р.О., Письменський Є. О. Істотна шкода як наслідок незаконної порубки лісу: ретроспектива, сьогоdnішній стан і перспектива кримінального закону. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 87–111. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f1318eaf-31b2-4e1a-ae07-8eaf2f420f4b/content>
5. Новик В.А. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері охорони лісового фонду України. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 101–106. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9786499a-220c-4a71-bba1-1df8a8ee389d/content>
6. Головіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю. та ін. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник. Харків: Право, 2014. 510 с.
7. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: у 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія. Київ: Ін Юре, 2007. 424 с.
8. Джужа О.М., Василевич В.В., Черней В.В. та ін. Кримінологія: підручник. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2020. 612 с.
9. Ободов Н.А., Беспаль О.Л. Стан злочинності в Україні у 2020–2022 роках (окремі кількісно-якісні показники). *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 107–115. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/6b6159f1-06c4-4a94-8504-9501371bb3bf>
10. «Лісова злочинність». Протидію нелегальній вирубці лісів в Україні обговорили за участю «Інтерполу». Радіо Свобода. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30171677.html>
11. Ступник Я.В. Мотиви та мотивація кримінально протиправної поведінки у сфері лісового господарства в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. С. 576-581. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/347490>
12. Як корупція загрожує лісам України: типологія та аналіз кейсів корупції і незаконних рубок. 2023. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2023-04/deep_dive_ukraine_ua.pdf
13. Головкін Б.М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Харків: Право, 2011. 440 с.
14. Протидія злочинності та адаптація кримінального законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу: монографія. За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. В.К. Матвійчука. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2014. 552 с. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/978-966-8406-74-4-monog-compress.pdf>
15. Мовчан Р.О. Кримінальна відповідальність за контрабанду «спеціальних» предметів: законодавчі реалії та перспективи (на прикладі контрабанди лісу). *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2023. Випуск 15 (27). С. 264-277. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua>
16. Власенко А. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. *Молодий вчений*. 2023. № 5(117). С. 112-115. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5857>

17. Голина В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
18. Сторчоус О., Банчук О., Тараненко С. Запобігання та протидія корупції в лісовому секторі України: практичний посібник / Київ-Черкаси: Світовий банк — К.: ТОВ «ОБНОВА КОМПА-НІ», 2014. 200 с. URL: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2114/preventing_corruption_forest_sector_jul2014.pdf.
19. Ініціатива ЄС щодо лісової злочинності. Аналіз прогалин: Україна. URL: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/____1_1_1_1_1.pdf
20. Будяченко О.М. Щодо кваліфікації незаконної порубки лісу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4 (ч. 1). С. 85–89. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/20.pdf
21. Правові основи запобігання та боротьби із корупцією: навч. посіб. для підготовки до атестації здобувачів вищої освіти / Б.М. Головкін, К.А. Автухов, М.Ю. Валуйська, С.Ю. Лукашевич та ін.; за ред. Б.М. Головкіна і С.Ю. Лукашевича. Харків: Право, 2018. 288 с.
22. Єпринцев П.С. Теорія та практика запобігання організованій злочинності в Україні: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. Кропивницький: Донецький держ. ун-т внутр. справ, 2023. 642 с. URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/eprynczev-p.s.dys.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Ступник Я.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0